

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL MACIEJ SZPUNAR
prezentate la 20 ianuarie 2022¹

Cauza C-617/20

**T.N.,
N.N.
împotriva
E.G.**

[cerere de decizie preliminară formulată de Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen
(Tribunalul Regional Superior Hanseatic din Bremen, Germania)]

Trimitere preliminară – Cooperarea judiciară în materie civilă – Regulamentul (UE) nr. 650/2012 – Acceptarea succesiunii, a unui legat sau a unei rezerve succesoriale ori renunțarea la acestea – Declarație privind renunțarea la succesiune în fața instanței judecătorești din statul membru în care declarantul are reședința obișnuită – Validitate

I. Introducere

1. Prin adoptarea Regulamentului nr. 650/2012², legiuitorul Uniunii și-a stabilit ca obiectiv eliminarea obstacolelor din calea liberei circulații a persoanelor care se confruntă cu dificultăți în exercitarea propriilor drepturi în contextul unei succesiuni cu elemente de extraneitate. Pentru îndeplinirea acestui obiectiv, acesta a decis printre altele că moștenitorii și legatarii vor putea în principiu să facă declarații privind acceptarea succesiunii, a unui legat sau a unei rezerve succesoriale sau renunțarea la acestea sau privind limitarea răspunderii pentru datorii în cadrul succesiunii³ sub forma prevăzută în legea statului membru în care au reședința obișnuită. Cu toate acestea, legiuitorul nu a stabilit niciun dispozitiv referitor la transmiterea acestor declarații instanțelor care au competență generală pentru soluționarea succesiunilor situate într-un alt stat membru. În plus, în unul dintre considerentele regulamentului menționat, legiuitorul Uniunii a arătat că sarcina informării acestor instanțe cu privire la aceste declarații revine persoanelor care au făcut declarațiile respective.

¹ Limba originală: polona.

² Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești, precum și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor (JO 2012, L 201, p. 107).

³ Pentru simplificare, în continuarea prezentelor concluzii, atunci când ne vom referi la toate aceste declarații, vom folosi noțiunea de „declarații privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta”.

2. În acest context, apar îndoieli cu privire la validitatea declarațiilor privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta date în fața instanțelor judecătorești din statul reședinței obișnuite a declarantului, care nu au fost transmise instanțelor judecătorești competente în general să hotărască cu privire la succesiune în termenul prevăzut, în forma adecvată sau într-o anumită limbă. Hotărârea Curții în prezenta cauză ar trebui să înlăture aceste îndoieli.

3. În opinia noastră, chestiunea fundamentală, a cărei soluționare permite înlăturarea îndoielilor menționate, constă în stabilirea conținutului elementelor care privesc forma declarației privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta. Cu alte cuvinte, este vorba despre a delimita, în cadrul Regulamentului 650/2012, domeniul de aplicare al legii aplicabile succesiunii și cel al legii aplicabile forme. După cum vom arăta în prezentele concluzii, soluționarea acestei chestiuni va permite clarificarea problemelor de interpretare întâmpinate de instanța de trimitere.

II. Cadrul juridic

A. *Dreptul Uniunii*

4. În considerentele (7), (32) și (33) din Regulamentul nr. 650/2012 se arată:

„(7) Funcționarea corespunzătoare a pieței interne ar trebui facilitată prin eliminarea obstacolelor din calea liberei circulații a persoanelor care se confruntă în prezent cu dificultăți în exercitarea propriilor drepturi în contextul unei succesiuni cu elemente de extraneitate. În spațiul european de justiție, cetățenii trebuie să își poată organiza din timp succesiunea. Trebuie garantate într-un mod eficient drepturile moștenitorilor și legatarilor, ale altor persoane apropiate defunctului, precum și ale creditorilor succesiunii.

[...]

(32) Pentru a simplifica viața moștenitorilor și a legatarilor care își au reședința obișnuită într-un alt stat membru decât acela în care se soluționează sau se va soluționa succesiunea, prezentul regulament ar trebui să permită oricărei persoane îndrituite în temeiul legii aplicabile succesiunii să facă declarații privind acceptarea succesiunii, a unui legat sau a unei rezerve succesoriale sau renunțarea la acestea sau privind limitarea răspunderii pentru datorii în cadrul succesiunii să facă astfel de declarații sub forma prevăzută în legea statului membru în care își are reședința obișnuită în fața instanțelor judecătorești ale statului membru respectiv. Aceasta nu ar trebui să excludă efectuarea de astfel de declarații în fața altor autorități din acel stat membru care sunt competente să primească declarații în temeiul dreptului național. Persoanele care aleg să facă uz de posibilitatea de a face declarații în statul membru al reședinței lor obișnuite ar trebui să informeze, ele însele, instanța judecătorească sau autoritatea care se ocupă sau care se va ocupa cu succesiunea cu privire la existența unor astfel de declarații, în termenul stabilit de legea aplicabilă succesiunii.

(33) Nu ar trebui să fie posibil pentru o persoană care dorește să își limiteze răspunderea cu privire la datoriile succesiunii să facă acest lucru printr-o simplă declarație în acest sens, în fața instanțelor sau a altor autorități competente din statul membru în care își are reședința obișnuită, în situația în care legea aplicabilă succesiunii o obligă să inițieze o procedură judiciară specifică în fața instanței judecătorești competente, de exemplu proceduri privind inventarierea. O declarație făcută în astfel de condiții de către o persoană în statul membru în care își are reședința obișnuită, sub forma prevăzută de legislația statului membru

respectiv, nu ar trebui, prin urmare, să fie considerată ca îndeplinind condițiile de formă în sensul prezentului regulament. De asemenea, nici actele de sesizare a instanței nu ar trebui să fie considerate declarații în sensul prezentului regulament.”

5. Potrivit articolului 13 din Regulamentul nr. 650/2012, intitulat „Acceptarea sau renunțarea la succesiune, la legat sau la rezerva succesorală”:

„Pe lângă instanța judecătorească competentă să hotărască cu privire la succesiune în temeiul prezentului regulament, instanțele statului membru în care își are reședința obișnuită orice persoană care, în temeiul legii aplicabile succesiunii, poate face, în fața unei instanțe judecătorești, o declarație de acceptare sau de renunțare la succesiune, la un legat sau la rezerva succesorală sau o declarație care limitează răspunderea persoanei în cauză cu privire la sarcinile succesiunii sunt competente să primească astfel de declarații în cazul care, în temeiul legii respectivului stat membru, acestea pot fi făcute în fața unei instanțe judecătorești.”

6. Articolul 23 din Regulamentul nr. 650/2012, intitulat „Domeniul de aplicare al legii aplicabile”, prevede printre altele:

„(1) Legea stabilită în temeiul articolelor 21 sau 22 reglementează succesiunea în ansamblul său.

(2) Această lege reglementează, în special:

[...]

(e) transferul către moștenitori și, după caz, către legatari al bunurilor, drepturilor și obligațiilor din care se compune patrimoniul succesoral, inclusiv condițiile și efectele acceptării succesiunii sau a unui legat sau ale renunțării la acestea [...]

7. Potrivit articolului 28 din Regulamentul nr. 650/2012, intitulat „Condițiile de formă ale unei declarații privind acceptarea sau renunțarea la succesiune”:

„O declarație privind acceptarea succesiunii, a unui legat sau a unei rezerve succesorală sau renunțarea la acestea sau o declarație concepută să limiteze răspunderea declarantului este valabilă, în ceea ce privește forma, dacă respectă cerințele impuse de:

(a) legea aplicabilă succesiunii în temeiul articolelor 21 sau 22 sau

(b) legea statului în care declarantul își are reședința obișnuită.”

B. Dreptul german

8. Potrivit dispozițiilor Bürgerliches Gesetzbuch (Codul civil, denumit în continuare „BGB”):

„Articolul 1942. Transmiterea succesiunii și renunțarea la succesiune

(1) Patrimoniul succesoral se transmite moștenitorilor desemnați sub rezerva dreptului de renunțare la succesiune (devoluțiunea succesorală) [...]

Articolul 1943. Acceptarea [succesiunii] și renunțarea la succesiune

Moștenitorul nu poate renunța la succesiune dacă a acceptat-o sau dacă termenul prevăzut pentru renunțarea la succesiune a expirat; odată cu expirarea termenului, moștenirea se consideră acceptată.

Articolul 1944. Termenul prevăzut pentru renunțarea la succesiune

- (1) Termenul prevăzut pentru renunțarea la succesiune este de șase săptămâni.
- (2) Termenul începe să curgă din momentul în care moștenitorul a luat cunoștință de dreptul său la succesiune și de temeiul acestuia.
- (3) Termenul este de șase luni în cazul în care defunctul a avut ultimul domiciliu exclusiv în străinătate sau în care moștenitorul locuia în străinătate atunci când a început să curgă termenul.

Articolul 1945. Forma de renunțare la succesiune

(1) Renunțarea la succesiune este efectuată printr-o declarație formulată la instanța succesorală; declarația trebuie constatată prin consemnare într-un proces-verbal sau într-o formă autenticată în mod public.”

9. Articolul 184 din *Gerichtsverfassungsgesetz* (Legea privind organizarea judiciară) în versiunea din 9 mai 1975⁴ prevede că:

„Limba oficială la instanțe este limba germană [...]”

III. Situația de fapt, litigiul principal și întrebările preliminare

10. La 21 mai 2018, defunctul W.N. a decedat la Bremen (Germania). Solicitanta din litigiul principal, E.G., (denumită în continuare „solicitanta E.G.”) este văduva defunctului, iar celelalte părți din litigiul principal, T.N. și N.N. (denumite în continuare „persoanele interesate T.N. și N.N.” sau „persoanele interesate”) sunt descendenți ai fratelui defunctului, decedat anterior.

11. La 21 ianuarie 2019, solicitanta E.G. a formulat o cerere, întocmită sub formă de act notarial, de eliberare a unui certificat de moștenitor (*Erbschein*) prin care să se constate că ea însăși dobânda 3/4 din succesiune, iar persoanele interesate T.N. și N.N., câte 1/8 fiecare.

12. Prin scrisoarea din 19 iunie 2019, *Amtsgericht Bremen* (Tribunalul Districtual din Bremen, Germania), în calitate de instanță succesorală, a informat persoanele interesate T.N. și N.N. cu privire la depunerea cererii de eliberare a certificatului de moștenitor și a solicitat transmiterea anumitor înscrisuri.

13. La data de 13 septembrie 2019, persoanele interesate T.N. și N.N. au făcut o declarație de renunțare la succesiunea defunctului în fața *rechtbank Den Haag* (Tribunalul din Haga, Țările de Jos), care a fost înscrisă în registrul succesoral al instanței respective la 30 septembrie 2019.

⁴ BGBl. I, p. 1077.

14. După completarea documentelor de către solicitanta E.G., prin scrisoarea din 22 noiembrie 2019, Amtsgericht Bremen (Tribunalul Districtual din Bremen) le-a informat pe persoanele interesate T.N. și N.N. în legătură cu cererea solicitantei și le-a invitat să ia poziție în cauză.

15. Prin scrisoarea din 13 decembrie 2019, redactată în limba neerlandeză, persoanele interesate T.N. și N.N. au transmis la Amtsgericht Bremen (Tribunalul Districtual din Bremen) copii ale înscrisurilor întocmite de rechtbank Den Haag (Tribunalul din Haga) în legătură cu declarațiile lor de renunțare la succesiune.

16. Prin scrisoarea din 3 ianuarie 2020, Amtsgericht Bremen (Tribunalul Districtual din Bremen) le-a informat pe persoanele interesate T.N. și N.N. că, în lipsa unei traduceri în limba germană, scrisorile și documentele acestora nu puteau fi luate în considerare.

17. În răspunsul comunicat prin scrisoarea din 15 ianuarie 2020, redactată în limba germană, persoana interesată N.N. a informat Amtsgericht Bremen (Tribunalul Districtual din Bremen) că s-a renunțat la succesiune, că declarația de renunțare la succesiune a fost înregistrată la instanță în limba neerlandeză în conformitate cu dreptul european și că, prin urmare, nu era necesară nicio traducere. În răspunsul său, Amtsgericht Bremen (Tribunalul Districtual din Bremen) a invocat lipsa traducerii înscrisurilor și termenele prevăzute pentru renunțarea la succesiune.

18. Prin decizia din 27 februarie 2020, Amtsgericht Bremen (Tribunalul Districtual din Bremen) a constatat faptele necesare emiterii certificatului de moștenitor, în conformitate cu articolul 352e alineatul (1) din Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (Legea privind procedura în materie de drept al familiei și în materie necontencioasă) din 17 decembrie 2008⁵. Această instanță a decis că și persoanele interesate T.N. și N.N. au dobândit succesiunea defunctului.

19. Persoanele interesate au contestat această decizie prin scrisoarea din 19 martie 2020, solicitând o prelungire a termenului pentru prezentarea unor dovezi suplimentare. La 30 iulie 2020, acestea au depus copii color ale înscrisurilor întocmite de rechtbank Den Haag (Tribunalul din Haga), precum și traducerea acestora în limba germană. Ulterior, la 17 august 2020, ele au depus documentele originale.

20. Prin decizia din 2 septembrie 2020, Amtsgericht Bremen (Tribunalul Districtual din Bremen) a trimis cauza la Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen (Tribunalul Regional Superior Hanseatic din Bremen, Germania) (instanța de trimitere). În motivare, Amtsgericht Bremen (Tribunalul Districtual din Bremen) a arătat că persoanele interesate T.N. și N.N. au devenit (co)moștenitori ai defunctului, întrucât nu au respectat termenul prevăzut pentru renunțarea la succesiune. Pentru o renunțare valabilă la succesiune nu este suficientă nici simpla invocare a declarației de renunțare formulată în fața instanței neerlandeze, nici transmiterea de copii ale documentelor. Această declarație devine valabilă abia odată cu primirea documentelor originale de către instanța succesorală. Or, acestea din urmă au fost depuse la instanța succesorală abia după expirarea termenului de șase luni prevăzut pentru renunțarea la succesiune.

21. Instanța de trimitere arată că există o controversă cu privire la chestiunea validității declarației de renunțare la succesiune formulate în fața instanței dintr-un alt stat membru decât statul membru în care se află instanța succesorală. Conform unui punct de vedere, simpla

⁵ BGBl. I, p. 2586.

depunere a declarației de renunțare la succesiune în fața instanței de la locul reședinței obișnuite a declarantului determină validitatea declarației de renunțare la succesiune în fața instanței succesorală, operându-se o așa-numită substituție. Potrivit opiniei contrare, pentru a fi valabilă, această declarație trebuie să fie transmisă în forma prevăzută către instanța succesorală sau, în orice caz, ca respectiva instanță să fie informată despre aceasta. Această a doua opinie se poate întemeia pe considerentul (32) al regulamentului, din care s-ar putea deduce că legiuitorul a considerat că declarația de renunțare la succesiune formulată în fața instanței de la locul reședinței obișnuite a declarantului nu ar trebui să producă efecte juridice decât după ce a fost adusă la cunoștința instanței succesorală. Această concluzie ar putea fi coroborată în special de faptul că articolul 13 din Regulamentul nr. 650/2012, spre deosebire de dispoziția din dreptul german, nu prevede obligația instanței de la locul reședinței declarantului de a informa instanța succesorală cu privire la depunerea unei declarații de renunțare la succesiune.

22. Instanța de trimitere arată că, dacă s-ar urma opinia majoritară din doctrină, care pledează în favoarea unei substituții a declarației de renunțare la succesiune, declarația respectivă ar fi valabilă de îndată ce a fost formulată în fața *rechtbank Den Haag* (Tribunalul din Haga) la 13 septembrie 2019. Termenul legal prevăzut la articolul 1944 alineatul (3) din BGB ar fi fost respectat, iar persoanele interesate nu ar fi devenit moștenitori. În schimb, în ipoteza în care se consideră, în temeiul considerentului (32) al Regulamentului nr. 650/2012, că nu a avut loc o substituție completă, pentru ca renunțarea să fie valabilă ar putea fi necesar în plus ca instanța succesorală să ia cunoștință de declarația formulată. În acest caz, se ridică însă problema condițiilor de formă care trebuie îndeplinite pentru ca renunțarea la succesiune să fie valabilă, și anume dacă este suficientă simpla informare a instanței succesorală, comunicarea unor simple copii ale documentelor, depunerea documentului de informare în limba instanței succesorală sau dacă este necesară depunerea documentelor în original însoțite de o traducere autorizată în limba instanței succesorală.

23. În aceste condiții, *Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen* (Tribunalul Regional Superior Hanseatic din Bremen, Germania) a hotărât să suspende procedura și să solicite Curții interpretarea articolelor 13 și 28 din Regulamentul (UE) nr. 650/2012, adresând următoarele întrebări preliminare:

- „1) Declarația privind renunțarea la succesiune a unui moștenitor, dată de acesta în fața instanței judecătorești competente din statul membru al reședinței sale obișnuite, în conformitate cu cerințele de formă aplicabile în acest stat membru, înlocuiește declarația privind renunțarea la succesiune care trebuie dată în fața instanței judecătorești dintr-un alt stat membru competente pentru succesiunea *mortis causa*, astfel încât este considerată valabilă de la momentul la care a fost dată (substituție)?
- 2) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare:

Pentru ca declarația privind renunțarea la succesiune dată cu respectarea cerințelor de formă în fața instanței competente de la reședința obișnuită a declarantului să fie valabilă, este necesar în plus ca acesta să informeze cu privire la respectiva declarație instanța competentă pentru succesiunea *mortis causa*?
- 3) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare și al unui răspuns afirmativ la a doua întrebare:

- a) Pentru ca declarația privind renunțarea la succesiune să fie valabilă, în special în ceea ce privește respectarea termenelor de renunțare aplicabile la locul depunerii declarației, este necesar ca instanța competentă pentru succesiunea *mortis causa* să fie informată despre aceasta în limba oficială de la locul său de jurisdicție?
- b) Pentru ca declarația privind renunțarea la succesiune să fie valabilă, în special în ceea ce privește respectarea termenelor de renunțare aplicabile la locul depunerii declarației, este necesar ca actele referitoare la renunțare emise de instanța competentă de la reședința obișnuită a declarantului să fie transmise instanței competente pentru succesiunea *mortis causa* în original, însoțite de o traducere?”

24. În procedura în fața Curții au prezentat observații scrise guvernele spaniol și italian, precum și Comisia Europeană. Nu a avut loc o ședință.

IV. Analiză

A. Întrebările preliminare

25. Astfel cum reiese din observațiile scrise prezentate de guvernele spaniol și italian, precum și de Comisia Europeană, întrebările preliminare ale instanței de trimitere pot fi înțelese în moduri diferite.

26. Guvernul spaniol pare să le înțeleagă ca referindu-se nu atât la valabilitatea înseși declarației de renunțare la succesiune, cât la producerea de către această declarație a anumitor efecte în procedura din fața instanței competente pentru soluționarea succesiunii; astfel, această declarație, chiar dacă este valabilă, nu produce efecte dacă instanța competentă pentru soluționarea succesiunii nu este informată cu privire la aceasta în termenul și în forma corespunzătoare.

27. În opinia guvernului italian, întrebările instanței de trimitere se referă la valabilitatea formală a declarației de renunțare la succesiune, mai exact la aspectul dacă aceasta este valabilă în cazul în care nu a fost redactată în limba oficială de la locul unde a fost deschisă succesiunea.

28. În schimb, Comisia, având în vedere elementele de fapt din litigiul principal, interpretează prima și cea de a doua întrebare ale instanței de trimitere ca referindu-se la chestiunea dacă, în situația în care legea aplicabilă succesiunii stabilește un termen pentru depunerea declarației de renunțare la succesiune, acest termen trebuie considerat ca fiind respectat la data depunerii declarației în fața instanței competente potrivit articolului 13 din Regulamentul nr. 650/2012 sau la data notificării instanței competente pentru soluționarea succesiunii cu privire la depunerea acestei declarații.

29. În procedura menționată la articolul 267 al treilea paragraf TFUE, sarcina Curții este de a oferi un răspuns referitor la interpretarea dispozițiilor dreptului Uniunii, care va fi util instanței de trimitere în cauza în care instanța respectivă a formulat o cerere de decizie preliminară.

30. Din motivarea întrebării preliminare reiese că rezultatul procedurii în fața instanței de trimitere depinde de aspectul dacă persoanele interesate au respectat termenul prevăzut de legislația aplicabilă succesiunii pentru renunțarea la succesiune: a) încă de la momentul depunerii declarației de renunțare la succesiune în fața *rechtbank* Den Haag (Tribunalul din Haga) sau b)

abia la momentul informării instanței succesorale din Bremen cu privire la declarațiile date, c) abia la momentul comunicării către această din urmă instanță a copiilor documentelor care atestă depunerea declarațiilor sau d) abia la momentul comunicării către această din urmă instanță a documentelor menționate în original, însoțite de traducerea acestora în limba germană. Instanța de trimitere consideră chestiunea de drept care face obiectul întrebării preliminare ca fiind o problemă legată de valabilitatea declarației de renunțare la succesiune și pleacă de la premisa că cheia soluționării acestei probleme se află în interpretarea dispozițiilor articolului 13 și ale articolului 28 litera (b) din Regulamentul nr. 650/2012 și în stabilirea aspectului dacă în cazul menționat la articolul 13 din acest regulament se ajunge la substituție.

31. De asemenea, trebuie precizat, urmând punctul de vedere al Comisiei, că, potrivit dreptului german, declarația de renunțare la succesiune este o declarație de voință care necesită acceptarea de către destinatar (este „empfangsbedürftig” sau „amtsempfangsbedürftig”). Prin urmare, doctrina germană pare să considere că, pentru a fi valabilă, această declarație trebuie formulată în termenul legal în fața instanței succesorale⁶, altfel spus în fața instanței de la locul reședinței obișnuite a defunctului în momentul decesului, iar cerința depunerii acesteia la instanța succesorala este calificată drept o cerință pentru validitatea de fond, iar nu de formă a acestui act juridic⁷.

32. Vom interpreta întrebările preliminare în contextul descris mai sus. Astfel, vom considera că acestea nu privesc modul în care se dovedește că s-a formulat o declarație valabilă de renunțare la succesiune în indiferent ce procedură jurisdicțională⁸. Le înțelegem ca referindu-se la validitatea declarației de renunțare la succesiune date în fața instanței judecătorești din statul reședinței obișnuite a moștenitorului în situația în care dreptul aplicabil succesiunii prevede că condiția validității de fond a acestei declarații o reprezintă depunerea acesteia în termenul corespunzător la instanța succesorala, altfel spus în fața instanței de la locul reședinței obișnuite a defunctului în momentul decesului⁹.

33. Având în vedere că, pentru instanța de trimitere, punctul central al primei întrebări este chestiunea substituției, deducem că această instanță pleacă de la premisa că cerința depunerii declarației de renunțare la succesiune în fața instanței succesorale prevăzute de legislația germană nu reprezintă o condiție pentru valabilitatea formală a declarației în sensul articolului 28 din Regulamentul nr. 650/2012. Chestiunea eventualei substituții s-ar justifica însă doar în cazul confirmării acestei premise. Astfel, trebuie analizat în primul rând dacă această cerință este o condiție pentru validitatea de formă sau de fond a acestui act¹⁰.

⁶ D. W. Najdecki, BGB § 1945 Form der Ausschlagung, în: W. Burandt, D. Rohahn (red.), *Erbrecht*, Aufl. 3, C. H. Beck, München, 2019, Nb. 2; J. Heinemann, BGB § 1945 Form der Ausschlagung, în: *beck-online.GROSSKOMMENTAR*, C. H. Beck, München, versiunea disponibilă la 15 iulie 2021, Nb. 10.

⁷ A se vedea de exemplu A. Dutta, EuErbVO Artikel 28 Formgültigkeit einer Annahme- oder Ausschlagungserklärung, în: *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, Aufl. 8, C. H. Beck, München, 2020, Nb. 5; J. P. Schmidt, EuErbVO Art. 28 Formgültigkeit einer Annahme- oder Ausschlagungserklärung, în: A. Dutta, J. Weber (red.), *Internationales Erbrecht*, Aufl. 2, C. H. Beck, München, 2021, Nb. 16. Pentru a sublinia particularitatea de mai sus, în continuarea concluziilor de față, când ne vom referi la condiția prevăzută de dreptul german, vom arăta că este vorba despre declarația de renunțare la succesiune formulată *la instanță* (în conformitate cu articolul 1945 din BGB), iar nu făcută *în fața unei instanțe* (în conformitate cu articolul 13 din Regulamentul nr. 650/2012).

⁸ Ne vom referi la această chestiune în secțiunea D a prezentelor concluzii.

⁹ Se pare că, în situația juridică aplicabilă în litigiul principal, declarația de renunțare la succesiune putea fi formulată nu doar în fața instanței succesorale competente de la locul reședinței obișnuite din Germania a defunctului în momentul decesului, ci și în fața instanței de la locul reședinței obișnuite din Germania a declarantului. Această din urmă instanță ar fi însă obligată să transmită declarației instanței competente teritorial de la locul reședinței obișnuite a defunctului în momentul decesului. A se vedea în acest sens articolul 344 alineatul (7) din Legea privind procedura în materie de drept al familiei și în materie necontencioasă.

¹⁰ A se vedea P. Lagarde, „Article 28”, în: U. Bergquist, D. Damascelli, R. Frimston, P. Lagarde, F. Odersky, B. Reinhartz, *Commentaire du règlement européen sur les successions*, Dalloz, Paris, 2015, punctul 4, p. 140.

34. Luând în considerare cele de mai sus, propunem ca Curtea să reformuleze întrebările și să stabilească, în primul rând, dacă dispozițiile articolelor 13 și 28 din Regulamentul nr. 650/2012 trebuie interpretate în sensul că cerința, care decurge din legea aplicabilă succesiunii, de depunere a declarației de renunțare la succesiune la instanța succesorală, altfel spus în fața instanței de la locul reședinței obișnuite a defunctului în momentul decesului, trebuie calificată drept o condiție de validitate în ceea ce privește forma acestei declarații în sensul articolului 28 din Regulamentul nr. 650/2012.

B. Considerații generale referitoare la validitatea declarației privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta în contextul Regulamentului nr. 650/2012

1. Declarația privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta

35. S-a precizat deja de mult timp că toate sistemele juridice din lume sunt de acord cu privire la faptul că moștenitorul poate fi o persoană care a supraviețuit defunctului, însă armonia opiniilor în materie de succesiune se limitează la aceasta¹¹. De aceea, trebuie să manifestăm prudență la definirea noțiunilor de drept al Uniunii privind succesiunea, care nu au fost definite în mod în mod expres de legiuitorul Uniunii. Astfel de noțiuni sunt printre altele acceptarea succesiunii și renunțarea la aceasta.

36. În principiu, declarația moștenitorului privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta este un act juridic unilateral, în temeiul căruia persoana care beneficiază de un anumit drept în legătură cu succesiunea defunctului decide dacă să devină sau nu titulară a drepturilor și obligațiilor care îi revin prin succesiune, eventual dacă să devină titulară a acestor drepturi cu limitarea răspunderii cu privire la obligațiile defunctului¹².

37. Întrucât aceste declarații au o mare importanță nu doar pentru persoanele care au dobândit anumite drepturi în urma deschiderii succesiunii, ci și pentru creditorii defuncților, diversele ordini juridice prevăd anumite condiții pentru validitatea acestor declarații. Considerente legate de securitatea juridică și de protecția creditorilor justifică, în primul rând, stabilirea unui termen legal pentru depunerea acestor declarații de către moștenitori; nedeținerea acestora în termenul stabilit are drept efect, în general, dobândirea definitivă a moștenirii. Considerentele menționate pledează și în favoarea introducerii unor cerințe speciale privind forma unor asemenea declarații, inclusiv intervenția unei instanțe judecătorești sau a unui notar.

38. Întrebările preliminare ale instanței de trimitere se referă la declarațiile de renunțare la succesiune făcute în fața unei instanțe judecătorești competente în temeiul articolului 13 din Regulamentul nr. 650/2012, cărora li se aplică deopotrivă dispozițiile articolului 28 din acest regulament. Considerăm că este justificat să împărtășim opiniile exprimate în doctrină potrivit cărora dispozițiile articolului 13 din Regulamentul nr. 650/2012 trebuie interpretate în sensul că se aplică doar declarațiilor făcute după deschiderea succesiunii¹³ și că nu se aplică în situația în

¹¹ W. Ludwiczak, *Międzynarodowe prawo prywatne*, ediția a cincea, Ars boni et aequi, Poznań 1996, p. 280.

¹² În literatura [de specialitate] de limbă franceză, această opțiune este denumită „option de l’héritier”. A se vedea P. Wautelet, „Article 28. – Validité quant à la forme de la déclaration concernant l’acceptation ou la renonciation”, în A. Bonomi, P. Wautelet, *Le droit européen des successions*, ediția a doua, Bruylant, Bruxelles, 2016, punctul 5, p. 478.

¹³ În acest sens, de exemplu P. Wautelet, „Article 13 – Acceptation de la succession, d’un legs ou d’une réserve héréditaire, ou renonciation à ceux-ci”, în: A. Bonomi, P. Wautelet, *Le droit européen des successions*, ediția a doua, Bruylant, Bruxelles, 2016, punctul 3, p. 258; E. Lein, „EuErbVO Artikel 13 Annahme oder Ausschlagung der Erbschaft, eines Vermächtnisses oder eines Pflichtteils”, în A. Dutta, J. Weber (Hrsg.), *Internationales Erbrecht*, Aufl. 2, C. H. Beck, München, 2021, Nb. 9.

care, pentru producerea anumitor efecte juridice prevăzute de legea aplicabilă succesiunii, este necesar ca instanța să efectueze acțiuni care depășesc simpla primire a declarației, precum de exemplu pronunțarea unei decizii sau inițierea unei alte proceduri¹⁴.

39. Prin urmare, trebuie să se considere că articolul 13 din Regulamentul nr. 650/2012 se aplică declarațiilor privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta, prin care persoana care are un anumit drept de succesiune potrivit legii aplicabile succesiunii, prin declarația sa unilaterală de voință, care nu necesită confirmarea unei instanțe judecătorești sau inițierea unei alte proceduri, devine în mod definitiv¹⁵ sau, dacă este cazul, renunță în mod definitiv la a deveni titular al drepturilor și obligațiilor care îi revin prin succesiune, eventual devine titular al acestor drepturi cu limitarea răspunderii cu privire la obligațiile defunctului.

2. Validitatea declarației privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta

40. Îndeplinirea condițiilor necesare pentru producerea efectelor menționate la punctul anterior poate fi calificată în moduri diferite de la o ordine juridică la alta. Se poate discuta dacă acțiunea care vizează obținerea acestor efecte a fost întreprinsă, dacă este validă sau efectivă. Pentru a evita neînțelegerile terminologice, vom utiliza în continuare noțiunea de „validitate”. Prin noțiunea de „validitate” a declarației privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta trebuie să se înțeleagă îndeplinirea condițiilor prevăzute de legea aplicabilă succesiunii pentru producerea, printr-o declarație unilaterală de voință, a efectelor menționate la punctul 39 din prezentele concluzii, constând în dobândirea definitivă sau renunțarea definitivă la drepturile și obligațiile care revin persoanei respective prin succesiune sau, eventual, dobândirea de drepturi cu limitarea răspunderii în privința obligațiilor defunctului.

41. Printre aceste condiții se numără cerința prevăzută de dreptul german ca declarația de renunțare la succesiune să fie depusă la instanța competentă în materie succesorală.

42. Printre condițiile de validitate a declarației privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta putem distinge condiții de fond și condiții de formă, prevăzute de legea succesorală. În ceea ce privește condițiile de fond, este vorba aici doar de cele prevăzute de dispozițiile legii succesoriale, iar nu de cele supuse altor statute, de exemplu statutului personal¹⁶.

43. În cazul în care aceeași ordine juridică determină atât condițiile de fond, cât și pe cele de formă, discuția menită să diferențieze condițiile de fond de condițiile de formă ale acestei declarații nu are o importanță practică prea mare. Altfel stau lucrurile dacă în situația de fapt apare un element de extraneitate și dacă, potrivit normelor imperative aplicabile conflictului de legi din dreptul internațional privat, condițiile de fond și cele de formă ale acestui act juridic sunt stabilite de ordini juridice (statute) diferite.

44. În cazul în care validitatea de fond a declarației privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta ar depinde de un statut (statutul succesoral), iar validitatea de formă a acesteia de alt statut (statutul formal), actul juridic realizat va fi valid dacă sunt respectate condițiile pentru validitatea de fond prevăzute de primul statut menționat și condițiile pentru validitatea de formă prevăzute de cel de al doilea.

¹⁴ A se vedea de exemplu P. Wautelet, Article 13 [...], *op.cit.*, p. 258-259; E. Lein, „EuErbVO Artikel 13 [...], *op.cit.*, Nb. 5. Acest lucru este confirmat și de considerentul (33) al Regulamentului nr. 650/2012.

¹⁵ Sub rezerva eventualei posibilități de a reveni asupra declarației, dacă această posibilitate este prevăzută de legea aplicabilă succesiunii.

¹⁶ De exemplu validitatea actului condiționată de vârsta declarantului.

3. Statutul alternativ al formei declarației privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta în contextul Regulamentului nr. 650/2012

45. Potrivit articolului 23 alineatul (1) și alineatul (2) litera (e) din Regulamentul nr. 650/2012, transferul patrimoniului succesoral, condițiile și efectele acceptării succesiunii sau a unui legat ori ale renunțării la acestea sunt reglementate de legea aplicabilă succesiunii stabilită în temeiul articolelor 21 și 22 din Regulamentul nr. 650/2012.

46. În același timp, potrivit articolului 28 din Regulamentul nr. 650/2012, declarația privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta este valabilă în ceea ce privește forma dacă respectă, în mod alternativ, cerințele impuse de: a) legea aplicabilă succesiunii (*lex successionis*) sau b) legea statului în care declarantul are reședința obișnuită.

47. În plus, articolul 13 din Regulamentul nr. 650/2012 instituie o competență suplimentară pentru primirea declarației privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta în favoarea instanțelor de la locul reședinței obișnuite a moștenitorului.

48. Din coroborarea articolului 23 alineatul (1) și alineatul (2) litera (e) din Regulamentul nr. 650/2012, pe de o parte, cu articolul 13 și cu articolul 28 litera (b) din acest regulament, pe de altă parte, rezultă că, în cazul declarațiilor depuse în fața instanțelor competente în temeiul articolului 13 din Regulamentul nr. 650/2012, va fi necesar, în principiu, să se aprecieze validitatea de fond a acestora din perspectiva legii aplicabile succesiunii și să se aprecieze validitatea de formă a acestora din perspectiva legii de la locul reședinței obișnuite a moștenitorului, care este totodată legea instanței care primește declarația acestuia.

4. Delimitarea elementelor referitoare la validitatea de fond de cele referitoare la validitatea de formă a declarației privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta

49. În cadrul dreptului internațional privat, stabilirea limitelor dintre forma unui act juridic și elementele materiale ale acestuia nu este simplă, întrucât sistemele juridice analizează diferit această chestiune¹⁷.

50. În cazul normelor de drept internațional privat armonizate în dreptul Uniunii, această chestiune ar trebui soluționată în mod autonom. Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, atât din cerințele aplicării uniforme a dreptului Uniunii, cât și din cele ale principiului egalității rezultă că termenii unei dispoziții de drept al Uniunii care nu face nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul de aplicare al acesteia trebuie în mod normal să primească în întreaga Uniune o interpretare autonomă și uniformă, care trebuie stabilită ținând seama nu doar de termenii acesteia, ci și de contextul prevederii și de obiectivul urmărit de reglementarea în cauză¹⁸.

¹⁷ W. Ludwiczak, *op.cit.*, p. 175.

¹⁸ A se vedea Hotărârea din 23 mai 2019, WB (C-658/17, EU:C:2019:444, punctul 50 și jurisprudența citată).

51. Prin urmare, în lipsa unei trimiteri exprese la dreptul statelor membre, trebuie efectuată o calificare autonomă și trebuie stabilit în mod uniform domeniul de aplicare al elementelor referitoare la validitatea de fond și al elementelor referitoare la validitatea de formă a unui act juridic¹⁹. Calificarea efectuată de legea aplicabilă succesiunii – în cazul trimiterii preliminare de față, în dreptul german – nu este relevantă în speță.

52. Eventuala stabilire a faptului că o anumită condiție de validitate privește forma acțiunii atrage după sine excluderea automată a condiției respective din grupa condițiilor pentru valabilitatea de fond. Astfel, unul și același element nu poate fi evaluat simultan din perspectiva a două statute diferite (în cazul nostru, statutul succesoral și statutul forme).

C. Cerința de depunere a declarației de renunțare la succesiune la instanța competentă pentru soluționarea succesiunii ca o condiție a validității acestei declarații

1. Domeniul de aplicare al prezentelor concluzii

53. Domeniul de aplicare al prezentelor concluzii este determinat de cel al întrebărilor preliminare ale instanței de trimitere și de obiectul litigiului principal. Limitele chestiunii juridice care face obiectul concluziilor sunt trasate de două aspecte: tipul declarației depuse și condiția validității acesteia prevăzute de dreptul german. În mod concret, întrebările preliminare ale instanței de trimitere privesc declarația de renunțare la succesiune depusă de moștenitori și cerința validității acesteia prevăzută de dreptul german și care constă în depunerea acestei declarații în termenul legal la instanța succesorală, altfel spus la instanța de la locul reședinței obișnuite a defunctului în momentul decesului.

54. De aceea ne vom limita, în continuarea analizei noastre, la considerații privind declarația moștenitorului de renunțare la succesiune și despre condiția validității acesteia, astfel cum rezultă din dreptul german, care constă în obligația depunerii acestei declarații la instanța succesiunii²⁰.

55. Astfel, răspunsul la întrebările preliminare depinde de interpretarea autonomă a noțiunii de „formă”, utilizată de legiuitor în articolul 28 din Regulamentul nr. 650/2012 și, mai precis, de aspectul dacă cerința depunerii declarației de renunțare la succesiune la instanța succesorală reprezintă o condiție pentru validitatea de formă a acestui act juridic.

56. În Regulamentul nr. 650/2012, legiuitorul a realizat în mod expres o asemenea calificare autonomă a condițiilor de validitate la articolul 26 alineatul (1) și la articolul 27 alineatul (3), stabilind, în ceea ce privește dispozițiile pentru cauză de moarte, elementele acestor acte juridice care privesc validitatea de fond și elementele care privesc validitatea de formă. Regulamentul nr. 650/2012 nu cuprinde însă dispoziții care să definească elementele referitoare la validitatea de fond a declarației privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta și elementele referitoare la valabilitatea/validitatea în ceea ce privește forma acesteia. Este vorba, așadar, despre o chestiune care trebuie soluționată prin intermediul interpretării regulamentulului menționat.

¹⁹ Aceeași este situația și în ceea ce privește articolul 11 din Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I) (JO 2008, L 177, p. 6), L. D. Loacker, „The Rome I Regulation. Article 11. Formal validity”, în G.-P. Calliess, M. Renner (editori), *Rome Regulations: Commentary*, ediția a treia, Wolters Kluwer, Alphen aan den Rijn, 2020, Nb. 29, p. 302.

²⁰ Nu excludem posibilitatea ca respectivele considerații și concluzii de mai jos să fie aplicabile și altor tipuri de declarații. Nu vom anticipa însă în acest sens în prezentele concluzii.

2. Calificarea cerinței ca declarația de renunțare la succesiune să fie formulată la instanța succesorală drept condiție de formă pentru validitatea declarației

57. În principiu, prin noțiunea de „formă” a unui act juridic se înțelege modul, impus de lege, de manifestare de către o anumită persoană a voinței acesteia de a produce efecte juridice, a cărui nerespectare presupune că aceste efecte nu se vor produce²¹. Depunerea unei declarații în fața instanței reprezintă modul de manifestare a voinței declarantului. De regulă, se consideră însă că cerința ca atare ca declarația să ajungă la destinatar nu este un element de formă²². Acesta ar fi un argument împotriva calificării cerinței în discuție din dreptul german ca o condiție de formă pentru validitatea declarației.

58. Punctul de plecare pentru o interpretare autonomă este reprezentat de formularea dispoziției, contextul acesteia și obiectivul reglementării. Formularea articolului 28 din Regulamentul nr. 650/2012 nu oferă un răspuns clar la chestiunea privind calificarea cerinței în discuție. Articolul 28 din acest regulament este însă strict corelat cu articolul 13 din același regulament, chiar dacă domeniul de aplicare al acestuia nu se limitează la declarațiile făcute în fața instanței competente în temeiul acestei din urmă dispoziții. Articolul 13 din Regulamentul nr. 650/2012 prevede drept condiție pentru competența instanței din statul membru în care are reședința obișnuită moștenitorul faptul ca legea aplicabilă succesiunii, în vigoare în respectivul stat membru, să prevadă posibilitatea depunerii unei astfel de declarații privind renunțarea la succesiune în fața unei instanțe judecătorești. În consecință, competența prevăzută la articolul 13 din Regulamentul nr. 650/2012 este condiționată de existența paralelă a două ordini juridice, care includ în principiu aceeași soluție, prin care instanțele sunt îndreptățite să primească declarațiile de renunțare la succesiune.

59. Astfel, articolul 13 din Regulamentul nr. 650/2012 trimite în mod expres la legislația statului instanței de la locul reședinței obișnuite a moștenitorului, chiar dacă această trimitere vizează numai stabilirea temeiurilor de competență a instanței. Acesta este un indiciu că domeniul de aplicare al acțiunilor care urmează a fi întreprinse în fața instanței trebuie stabilit din perspectiva legislației statului instanței de la locul reședinței obișnuite a moștenitorului. Această soluție este coerentă cu cea adoptată la articolul 28 din Regulamentul nr. 650/2012, din care rezultă că domeniul de aplicare al acțiunilor care trebuie întreprinse în fața instanței în legătură cu depunerea declarației este stabilit în mod alternativ fie de legea aplicabilă succesiunii, fie de legea instanței de la locul reședinței obișnuite a moștenitorului. Rezultă, prin urmare, că toate acțiunile care trebuie întreprinse în fața instanței trebuie să fie stabilite fie de una, fie de cealaltă ordine juridică. În măsura în care aceste acțiuni constituie modul de exteriorizare și afirmare a intenției moștenitorului de a renunța la succesiune, ele definesc forma declarației de renunțare la succesiune. Intervenția instanței la realizarea acestor acțiuni trebuie considerată ca un element al acestei forme.

60. În ceea ce privește obiectivul reglementării, acesta rezultă în mod clar din prima parte a considerentului (32) al Regulamentului nr. 650/2012. Acest obiectiv constă în simplificarea vieții moștenitorilor și a legatarilor, permițând acestora să facă declarații privind acceptarea succesiunii sau renunțarea la aceasta sub forma prevăzută în legea statului membru în care au reședința obișnuită în fața instanțelor judecătorești ale statului membru respectiv.

²¹ A se vedea de exemplu Raportul referitor la Convenția privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale întocmit de Mario Giuliana, profesor la Universitatea din Milano, și de Paul Lagarde, profesor la Universitatea Paris I (JO 1980, C 282, p. 1), precum și observațiile referitoare la articolul 9 din această convenție.

²² A se vedea L. D. Loacker, *op.cit.*, Nb. 30, p. 303.

61. În vederea îndeplinirii acestui obiectiv, legiuitorul Uniunii a prevăzut, la articolul 13 din Regulamentul 650/2012, o competență suplimentară pentru primirea declarației de renunțare la succesiune în favoarea instanțelor statului în care are reședința obișnuită succesibilul. Apoi, la articolul 28 litera (b) din acest regulament, legiuitorul a decis că declarația de renunțare la succesiune este valabilă, în ceea ce privește forma, și dacă respectă cerințele impuse de legea statului în care declarantul are reședința obișnuită²³.

62. În cazul declarațiilor de renunțare la succesiune făcute în fața unei instanțe competente în temeiul articolului 13 din Regulamentul nr. 650/2012, dispozițiile articolului 28 litera (b) din același regulament oferă garanția că opțiunea specială de care dispune persoana îndrituită să facă declarațiile menționate în considerentul (32) al acestui regulament și care poate fi exercitată ca urmare a instituirii competenței speciale potrivit articolului 13 din regulamentul menționat nu va fi una iluzorie. Solicitând instanței statului de la locul reședinței sale obișnuite să primească declarația de renunțare la succesiune, succesibilul are certitudinea că validitatea de formă a actului efectuat în fața instanței respective nu va depinde de cerințele de formă prevăzute pentru această declarație de legea aplicabilă succesiunii²⁴.

63. Trebuie să atragem atenția asupra situației speciale a persoanelor care renunță la succesiune. Spre deosebire de cele care acceptă succesiunea, aceste persoane nu trebuie, în principiu, să aibă în vedere necesitatea de a întreprinde în viitor acțiuni suplimentare. Prin depunerea declarației, ele urmăresc să renunțe definitiv la drepturile care le revin prin succesiune și să fie scutite de obligațiile care le revin în legătură cu aceasta. Adeseori, este vorba despre persoane care nu au avut legături cu defunctul în timpul vieții acestuia și, din acest motiv, nu vor să îl moștenească, plasând securitatea lor juridică (lipsa riscului răspunderii pentru eventualele datorii ale defunctului) deasupra eventualelor beneficii materiale (care rezultă din dobândirea patrimoniului succesoral)²⁵.

64. Obiectivul Regulamentului nr. 650/2012 de a permite moștenitorilor să facă declarații de renunțare la succesiune în statul în care au reședința obișnuită impune ca aceste persoane, atunci când solicită instanței care deține o competență specială să le primească declarația, realizând un act în fața acestei instanțe și respectând totodată condițiile de formă prevăzute de legea de la locul realizării actului, să nu trebuiască ulterior să efectueze alte formalități în fața instanțelor din alte state pentru ca acest act să fie valabil.

65. O interpretare contrară ar însemna că persoana care renunță la succesiune ar trebui să întreprindă o serie de alte acțiuni în scopul stabilirii legii aplicabile succesiunii, inclusiv prin stabilirea ultimei reședințe obișnuite a defunctului în momentul decesului (articolul 21 din Regulamentul nr. 650/2012)²⁶ și a aspectului dacă acesta a ales legea care să se aplice succesiunii sale (articolul 22 din Regulamentul nr. 650/2012). Ulterior, ar fi necesar să stabilească care dintre

²³ În această privință, atragem atenția că articolul 28 din Regulamentul nr. 650/2012 nu se aplică numai declarațiilor făcute în fața instanței competente potrivit articolului 13 din acest regulament.

²⁴ În principiu, nerespectarea condițiilor de formă ar putea surveni numai în cazul în care instanța competentă în temeiul articolului 13 din Regulamentul nr. 650/2012 ar încălca dispozițiile propriului regulament de procedură.

²⁵ Desigur, motivele pot fi diferite, inclusiv de natură pur morală, precum convingerea că succesiunea ar trebui să revină în întregime unui alt moștenitor.

²⁶ Este posibil ca acest lucru să nu fie clar nici măcar pentru moștenitorii care sunt mai bine informați cu privire la defunct. Este suficient să ne referim la considerentul extins (23) al Regulamentului nr. 650/2012 referitor la interpretarea noțiunii „reședință obișnuită”, potrivit căruia, pentru a stabili reședința obișnuită, autoritatea care se ocupă de succesiune ar trebui să efectueze o evaluare de ansamblu a circumstanțelor vieții defunctului în cursul anilor anteriori decesului său și la momentul decesului, luând în considerare toate elementele de fapt relevante, în special durata și regularitatea prezenței defunctului în statul vizat, precum și condițiile și motivele acestei prezențe. Reședința obișnuită astfel stabilită ar trebui să demonstreze o legătură apropiată și stabilă cu statul în chestiune, luând în considerare obiectivele specifice ale acestui regulament.

instanțele din respectivul stat membru este competentă teritorial să primească declarația, să traducă documentele corespunzătoare în limba oficială a instanței succesoriale și să le transmită acestei instanțe. Toate aceste acțiuni ar trebui întreprinse înainte de expirarea termenului prevăzut de legea aplicabilă succesiunii. Sarcina impusă în acest sens ar fi complet disproporționată în cazul unei persoane care nu dorește să îl moștenească pe defunct, indiferent de legea aplicabilă succesiunii²⁷.

66. Este imposibil să nu fim de acord cu poziția Comisiei potrivit căreia, având în vedere întinderea limitată a competenței instanței indicate la articolul 13 din Regulamentul nr. 650/2012, a considera că depunerea în fața acesteia a declarației este insuficientă ar însemna că articolul 13 din Regulamentul nr. 650/2012 nu ar prezenta nicio utilitate pentru moștenitori. Se pare chiar că utilizarea posibilității prevăzute de acest articol, în loc să scurteze durata soluționării succesiunii de către moștenitorul care renunță la succesiune, ar prelungi-o. Există chiar și riscul ca articolul 13 din Regulamentul nr. 650/2012 să inducă moștenitorului o convingere eronată cu privire la validitatea acțiunilor întreprinse în fața instanței de la reședința sa obișnuită și, astfel, să îl expună la un prejudiciu. În consecință, nu numai că obiectivele Regulamentului nr. 650/2012 indicate în considerentele (7) și (32) ale acestuia nu ar fi atinse, ci s-ar ajunge la rezultatul contrar: acest regulament ar contribui la creșterea incertitudinii cu privire la situația juridică a moștenitorului.

67. Având în vedere obiectivul legiuitorului Uniunii, și anume simplificarea vieții moștenitorilor, trebuie să se considere că încredințarea, prin articolul 13 din Regulamentul nr. 650/2012, unei competențe suplimentare instanțelor de la reședința obișnuită a moștenitorului are drept consecință faptul că acesta trebuie să aibă posibilitatea de a renunța în mod definitiv la drepturile care îi revin în urma succesiunii prin efectuarea unor acțiuni exclusiv în fața instanței de la reședința sa obișnuită. Prin urmare, efectuarea de către acesta a altor acțiuni în fața instanței dintr-un alt stat membru nu poate fi o condiție pentru producerea efectului care constă în renunțarea la drepturile care revin moștenitorului prin succesiune.

68. Elementele de mai sus sunt argumente în favoarea concluziei că cerința depunerii declarației de renunțare la succesiune la instanța succesorală, prevăzută de legea aplicabilă succesiunii, trebuie să fie calificată drept o condiție pentru valabilitatea acestei declarații în ceea ce privește forma. Acest lucru este impus de efectivitatea („efectul util”) dispozițiilor care instituie posibilitatea depunerii declarațiilor de renunțare la succesiune în fața instanței de la reședința obișnuită a moștenitorului²⁸.

69. În această situație, termenul pentru depunerea declarației de renunțare la succesiune stabilit de legea aplicabilă succesiunii este respectat dacă înainte de expirarea acestuia sunt întreprinse în fața instanței din statul reședinței obișnuite a moștenitorului toate acțiunile a căror efectuare în fața instanței este necesară potrivit legii statului respectiv pentru ca declarația să fie considerată

²⁷ Desigur, existența posibilității de a renunța la succesiune în sensul articolelor 13 și 28 din Regulamentul nr. 650/2012 va fi determinată de legea aplicabilă succesiunii. Prin urmare, chiar și o persoană care renunță la succesiune trebuie să formuleze unele ipoteze cu privire la legea care este aplicabilă succesiunii defunctului. Pentru același motiv, competența suplimentară prevăzută la articolul 13 din Regulamentul nr. 650/2012 este condiționată de posibilitatea de a face o declarație de renunțare la succesiune în fața instanței care rezultă din legea aplicabilă succesiunii. Valabilitatea declarației făcute în fața instanței nu va fi însă determinată de convingerea persoanei că declarația era justificată, ci de aspectul dacă legea stabilită în mod definitiv ca fiind aplicabilă succesiunii prevede posibilitatea de renunțare la succesiune printr-o declarație făcută în fața instanței. În plus, în cazul declarației de renunțare la succesiune există o mare probabilitate ca o declarație cu un astfel de conținut să poată produce același efect în contextul unor ordini juridice diferite.

²⁸ A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Mahnkopf (C-558/16, EU:C:2017:965, punctul 114).

depusă. Pentru respectarea acestui termen nu este necesară depunerea declarației la instanța succesorală situată într-un alt stat membru, dacă această cerință rezultă doar din legea aplicabilă succesiunii.

3. *Sensul considerentului (32) al Regulamentului nr. 650/2012*

70. În acest context, apare o îndoială, aflată, de altfel, la originea întrebărilor instanței de trimitere, referitoare la modul în care trebuie să se înțeleagă ultima teză a considerentului (32) al Regulamentului nr. 650/2012. Din aceasta rezultă în mod direct că persoanele care fac declarații de acceptare a succesiunii sau de renunțare la aceasta în statul membru al reședinței lor obișnuite ar trebui să informeze, ele însele, instanța judecătorească sau autoritatea care se ocupă sau care se va ocupa cu succesiunea cu privire la existența unor astfel de declarații, în termenul stabilit de legea aplicabilă succesiunii.

71. Sensul ultimei teze a considerentului (32) al Regulamentului nr. 650/2012 face obiectul unei divergențe de opinii în doctrină. Se arată că dispozițiile regulamentului menționat, în special articolul 13 și articolul 28 din acesta, nu prevăd obligația informării instanțelor dintr-un alt stat membru cu privire la declarația de renunțare la succesiune depusă, nici obligația transmiterii acestor declarații. O astfel de obligație nu poate rezulta dintr-un simplu considerent al regulamentului *a fortiori* dacă îndeplinirea acesteia ar urma să fie o condiție pentru validitatea declarației²⁹.

72. Într-adevăr, considerentele unui regulament nu constituie în sine o sursă de drepturi și obligații pentru particulari³⁰. Considerentele joacă un rol important în procesul de interpretare a dispozițiilor cuprinse în partea dispozitivă, indicând obiectivele urmărite de legiuitor și furnizând, în general, mijloacele care vizează atingerea acestora. Aceste mijloace sunt definite însă ca atare în partea dispozitivă a regulamentului.

73. Faptul că obligația informării instanței, menționată în ultima teză a considerentului (32) al Regulamentului nr. 650/2012, nu a fost indicată în mod expres în partea dispozitivă a regulamentului nu înseamnă însă că o asemenea obligație nu există. Dispozițiile articolului 28 din Regulamentul nr. 650/2012 figurează în capitolul III din regulament, intitulat „Legea aplicabilă”, care cuprinde normele privind conflictele de legi. Potrivit articolului 23 alineatul (1) și alineatul (2) litera (e) din Regulamentul nr. 650/2012, transferul patrimoniului succesoral, condițiile și efectele acceptării succesiunii sau a unui legat sau ale renunțării la acestea sunt reglementate de legea aplicabilă succesiunii stabilită în temeiul articolelor 21 și 22 din regulamentul menționat. Validitatea de fond a declarației de renunțare la succesiune este reglementată, așadar, de legea aplicabilă succesiunii. În cazul în care, în această lege, obligația informării instanței successorale cu privire la declarația făcută ar constitui o condiție pentru validitatea de fond a declarației, atunci se poate afirma că ultima teză a considerentului (32) se

²⁹ În doctrină există însă o divergență de opinii. Împotriva existenței obligației s-au pronunțat autori germani precum A. Dutta, „EuErbVO Artikel 28 Formgültigkeit einer Annahme- oder Ausschlagungserklärung”, în *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, Aufl. 8, C. H. Beck, München, 2020, Nb. 13, care vorbește despre o „datorie” (condiție fără caracter imperativ) în acest sens; J. P. Schmidt, „Der Erwerb der Erbschaft in grenzüberschreitenden Sachverhalten unter besonderer Berücksichtigung der EuErbVO”, *Zeitschrift für Erbrecht und Vermögensnachfolge*, 2014, 455, p. 460. În favoarea existenței unei astfel de obligații de transmitere a declarației pare să incline P. Wautelet, „Article 13 [...]”, *op.cit.*, punctul 20, p. 264, sub rezerva că neîndeplinirea acestei obligații nu poate atrage după sine sancțiunea nulității declarației. Pentru sancțiunea nulității în cazul neîndeplinirii obligației se pronunță însă F. Odersky, „Article 13”, în: U. Bergquist, D. Damascelli, R. Frimston, P. Lagarde, F. Odersky, B. Reinhartz, *Commentaire du règlement européen sur les successions*, Dalloz, Paris, 2015, Nb. 2, p. 84.

³⁰ A se vedea în special Hotărârea din 3 septembrie 2015, Inuit Tapiriit Kanatami și alții/Comisia (C-398/13 P, EU:C:2015:535, punctele 64-67).

referă la obligația care decurge din legea aplicabilă succesiunii indicată la articolele 21 și 22 din regulamentul menționat. Aceasta ar fi situația în speță dacă am aplica calificarea formei declarației de renunțare la succesiune astfel cum este reținută în dreptul german – ipoteză în care originea obligației ar fi articolul 21 din Regulamentul nr. 650/2012 coroborat cu articolul 1945 din BGB³¹.

74. Astfel cum rezultă însă din concluziile de față, dispozițiile Regulamentului nr. 650/2012 se opun aplicării unei asemenea calificări. În această situație și în lipsa unui sistem uniform la nivelul Uniunii de acceptare a declarațiilor de renunțare la succesiune care să prevadă transmiterea declarațiilor referitoare la succesiunea unui defunct la o instanță succesorală, ultima teză a considerentului (32) trebuie înțeleasă în sensul că indică necesitatea ca persoana care a făcut declarația de renunțare la succesiune să întreprindă acțiuni în urma cărora instanța judecătorească care se ocupă cu succesiunea să ia cunoștință de depunerea unei declarații valabile. Efectuarea acestor acțiuni va permite evitarea riscului de pronunțare a unei hotărâri bazate pe stabilirea eronată a faptului că declarația de renunțare la succesiune nu a fost depusă. Lipsa efectuării acestor acțiuni și a informării instanței care se ocupă cu succesiunea nu poate determina însă nevaliditatea declarației efectuate.

4. Propunere de răspuns

75. Având în vedere considerațiile care precedă, apreciem că dispozițiile articolelor 13 și 28 din Regulamentul nr. 650/2012 trebuie interpretate în sensul că cerința, prevăzută de legea aplicabilă succesiunii, de a formula o declarație de renunțare la succesiune la instanța succesorală, și anume la instanța de la locul reședinței obișnuite a defunctului în momentul decesului, este o condiție de validitate în ceea ce privește forma acestei declarații. Prin urmare, în situația în care validitatea în ceea ce privește forma declarației făcute este apreciată din perspectiva legii menționate la articolul 28 litera (b) din Regulamentul nr. 650/2012, nerespectarea acestei cerințe nu atrage după sine nevaliditatea declarației făcute în fața instanței competente în temeiul articolului 13 din acest regulament.

D. Dovada depunerii declarației de renunțare la succesiune în cadrul unei proceduri în fața instanței dintr-un alt stat membru

76. Întrebarea preliminară a instanței de trimitere poate fi înțeleasă și ca referindu-se la necesitatea și modul de a demonstra, în procedurile judiciare desfășurate într-un alt stat membru, depunerea unei declarații valabile de renunțare la succesiune în fața instanței competente în temeiul articolului 13 din Regulamentul nr. 650/2012. La această problemă se referă o parte importantă din observațiile scrise ale guvernului spaniol.

77. Este vorba despre o problemă semnificativă de mare importanță practică. În definitiv, la ce ajută dacă moștenitorul depune o declarație valabilă de renunțare la succesiune, dacă aceasta nu este luată în considerare la emiterea deciziei de către instanța dintr-un alt stat membru ca urmare a nerespectării cerințelor procedurale obligatorii care privesc în special dovada unui anumit fapt?

³¹ Cu deosebirea că în considerentul (32) al Regulamentului nr. 650/2012 este vorba despre informarea cu privire la declarația făcută, iar nu despre transmiterea acesteia la instanța competentă pentru succesiune.

78. În lumina motivării conținutului întrebării preliminare trebuie să acceptăm însă faptul că, potrivit instanței de trimitere, problema nerespectării cerințelor procedurale de către persoanele interesate T.N. și N.N. nu există în speță. Astfel, instanța de trimitere nu are îndoieli cu privire la faptul că persoanele interesate au efectuat la termen toate acțiunile prevăzute de dreptul neerlandez pentru renunțarea la succesiune. Nu există îndoieli nici cu privire la faptul că toate documentele solicitate de instanța succesorală au fost depuse în cele din urmă la instanța competentă în materie succesorală, însoțite de traducerea acestora în limba oficială a acestei instanțe. În sfârșit, din perspectiva conținutului deciziei de trimitere, trebuie considerat că Amtsgericht Bremen (Tribunalul Districtual din Bremen) a emis decizia contestată nu din cauza faptului că persoanele interesate T.N. și N.N. nu au dovedit în mod corespunzător, în cursul procedurii, renunțarea la succesiune în fața rechtbank Den Haag (Tribunalul din Haga) sau din cauza neîndeplinirii obligațiilor procedurale impuse, ci pentru că ele nu au întreprins în fața instanței succesorale acțiunile care condiționează valabilitatea renunțării lor la succesiune în termenul prevăzut de articolul 1944 din BGB.

79. Prin urmare, considerăm că, pentru a oferi un răspuns util care să permită instanței de trimitere să se pronunțe în cauza cu care este sesizată, nu este necesară examinarea împrejurărilor legate de necesitatea depunerii, în cadrul procedurii judiciare desfășurate într-un stat membru, de copii, originale și traduceri ale documentelor întocmite într-un alt stat membru cu scopul de a face dovada depunerii unei declarații valabile de renunțare la succesiune.

V. Concluzii

80. Având în vedere considerațiile care precedă, propunem Curții să răspundă întrebărilor adresate de Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen (Tribunalul Regional Superior Hanseatic din Bremen, Germania) după cum urmează:

Dispozițiile articolelor 13 și 28 din Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești, precum și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor trebuie interpretate în sensul că cerința, prevăzută de legea aplicabilă succesiunii, de a formula o declarație de renunțare la succesiune la instanța succesorală, și anume la instanța de la locul reședinței obișnuite a defunctului în momentul decesului, este o condiție de validitate în ceea ce privește forma acestei declarații. Prin urmare, în situația în care validitatea în ceea ce privește forma declarației făcute este apreciată din perspectiva legii menționate la articolul 28 litera (b) din Regulamentul nr. 650/2012, nerespectarea acestei cerințe nu atrage după sine nevaliditatea declarației făcute în fața instanței competente în temeiul articolului 13 din acest regulament.